

Abraham H. Maslow. *Motivace a osobnost.*

Portál, 2021. 375 stran. Z anglického originálu (*Motivation and Personality*, 1970) přeložila Pavla de Roch.

Slavná kniha Abrahama H. Maslowa *Motivace a osobnost* patří ke stěžejním psychologickým dílům 20. století. Lze tedy jedinečně uvítat, že její druhé, rozšířené a přepracované vydání z roku 1970 poprvé vychází v českém překladu Pavly de Roch. Ta přistupuje k Maslowovu textu velmi citlivě, s maximální snahou o převod anglických odborných termínů do přirozené češtiny, tedy bez nadužívání cizích slov. Maslowův termín „*belongingness needs*“ překládá jako „potřeby náležitosti“, eventuálně „přináležitosti“. Osobně se mi víc zamlouvá termín „sounáležitost“, kterým se ostatně anglické slovo *belongingness* ve většině slovníků převádí do češtiny. V důležité čtvrté kapitole „Teorie potřeb“ se někam vytratil podnadpis „Potřeby bezpečí“ (*The safety needs*), který je v originálu Maslowova díla na straně 39. Vcelku však pokládám překlad Pavly de Roch za velice kvalitní a zdařilý.

Knihy *Motivace a osobnost* sestává ze šestnácti kapitol a dvou dodatků. V prvním z nich se Maslow zabývá problémy generovanými pozitivním přístupem v psychologii, která se podle něj dosud zaměřovala především na negativní, problémové či patologické stránky lidské povahy. Současně opomíjela její kladné stránky, k nimž patří tělesné i duševní zdraví, moudrost, laskavost, láska k dětem nebo demokratické společenské cítění. Maslow zde běžně používá termín pozitivní psychologie, který zavedl už v roce 1954 v prvním vydání knihy, takže je pokládán za jednoho z předchůdců či zakladatelů tohoto směru. V druhém dodatku autor zdůrazňuje své přesvědčení o nutnosti přejít od studia dílčích psychologických problémů či oblastí k holisticko-dynamickému přístupu. V českém překladu díla *Motivace a osobnost* je bohužel vynechán jmenný i věcný rejstřík, který jeho originál obsahuje. Kniha je doplněna zasvěceným doslovem Zbyňka Vybírala s názvem „Don Quijote psychologie 20. století“.

Ve třetí až šesté kapitole knihy Maslow prezentuje svou hierarchickou teorii potřeb. Čtenář brzy zjistí, že jeho uvažování o lidské motivaci je mnohem složitější a přemýšlivější, než by se mohlo zdát na základě různých učebnicových kompendií. Maslowova teorie potřeb v nich často bývá prezentována v podobě pětistupňové – v lepším případě sedmistupňové – pyramidy s heslovitým, často jednoslovným popisem jednotlivých úrovní. Stěžejním předpokladem Maslowovy teorie je to, že se potřeby vyšší úrovně aktivují po gratifikaci nižších, která nicméně nemusí být úplná nebo dokonalá. Tento předpoklad se stal předmětem ostré kritiky, protože z něho existuje řada výjimek. Při četbě recenzované knihy jsem zjistila, že si to Maslow plně uvědomuje. V kapitole „Stupeň pevnosti hierarchie základních potřeb“ uvádí, že existují lidé, pro které je sebeúcta důležitější než láska a že existují „vrozeně tvůrčí lidé, pro které je puzení k tvořivosti důležitější než jakýkoli jiný determinující faktor“ (s. 73). Jinak řečeno, v motivaci některých jedinců se prosazuje sebeaktualizace navzdory neuspokojení základních potřeb. Maslow také předpokládá, že u řady lidí mohou být vyšší motivy trvale otupeny nebo ztraceny, takže prožijí svůj život na úrovni uspokojování nižších potřeb.

Maslow vychází z předpokladu, že uspokojení, respektive neuspokojení potřeb zejména v raném dětství zásadně ovlivňuje osobnostní rysy dospělých. V jedenácté kapitole prezentuje dobře známé vlastnosti sebeaktualizujících se lidí, které jsou dnes pokládány především za rysy kreativních osobností. Patří k nim účinné vnímání reality, spontaneita, odstup a potřeba

soukromí, prožívání vrcholných a mystických zážitků nebo relativní nezávislost na kulturním prostředí. Zaujal mě Maslowův postřeh, že se sebeaktualizující jedinci všude cítí tak trochu jako špióni nebo vetřelci na cizím území.

Maslowovy ambice při psaní knihy *Motivace a osobnost* byly ovšem mnohem širší než prezentovat teorii potřeb, kterou ostatně poprvé uveřejnil už v roce 1943. Velká část tohoto díla je věnována snaze o překonání behavioristických a psychoanalytických přístupů ve vědě i v psychoterapii a navržení nového, humanistického paradigmatu, které vychází ze studia zdravých, tj. sebeaktualizujících se osob. Maslow zdůrazňuje jedinečné lidské duševní kvality a je velmi kritický k zobecňování výsledků výzkumů se zvířaty na lidskou psychiku.

Vybíralovo přirovnání Maslowa k Donu Quijotovi bojujícímu s větrnými mlýny behaviorismu a psychoanalýzy je jistě velmi výstižné v případě prvního vydání knihy z roku 1954, kdy na amerických univerzitách dominoval skinnerovský behaviorismus a oblast psychoterapie se rozvíjela mimo akademickou půdu. V 60. letech však již byla v USA odlišná situace, k čemuž nemalou měrou přispěl vedle aktérů tzv. kognitivní revoluce sám Maslow a další představitelé humanistické psychologie. Jejich snaha vybudovat třetí sílu (nebo snad třetí větrný mlýn?) v psychologii byla poměrně účinná. Sám Maslow působil v letech 1951 až 1969 jako vedoucí katedry psychologie na Brandeisově univerzitě, která je sice pokládána za méně významnou, ale i tak to byl v podstatě etablovaný člen akademické obce.

Maslowova slavná kniha, která byla ve své době nepochybně revolučním počinem, za půlstoletí od svého vydání přece jen poněkud zestárla. Autor například opakovaně zdůrazňuje, že veškeré psychologické vědění je ovlivněno individuálními a kulturními hodnotami, což je dnes běžnou součástí psychologického vědění. V některých kapitolách se Maslow podle mého názoru příliš neopírá o empirické poznatky, ale prezentuje spíše svá osobní přesvědčení. Například v kapitole „Láska u sebeaktualizujících se lidí“ předkládá svou vizi nesobecké, nevyžadující, radostné, dávající a přijímající lásky, která přijímá individualitu druhého a maximálně ho respektuje. Taková láska jistě existuje, i když nejspíš dost vzácně. Domnívám se však, že mnohé „sebeaktualizující se“ kreativní osobnosti od svých blízkých mnohdy očekávaly, nebo dokonce vyžadovaly maximální ohledy ke svým seberealizačním záměrům a ideální nesobeckou lásku jim vůbec neposkytovaly. Sebeaktualizace je ostatně – jak se domnívám – potřeba spíše individualistická než vztahová. Souzním ovšem s Maslowovým postřehem, že „nejčistší lásku k Bytí druhého – B lásku – nacházíme u některých prarodičů“ (s. 192). V předmluvě ke knize Maslow uvádí, že u mladých lidí k sebeaktualizaci nedochází, protože dosud nedosáhli identity a autonomie, neměli dost času k prožití oddané lásky a nenašli své poslání. Myslím, že mezi mladými lidmi lze najít celou řadu osob, které kritéria sebeaktualizace beze zbytku naplňují.

Dobově podmíněné jsou pravděpodobně i výsledky Maslowova výzkumu z roku 1939, v němž srovnával vlastnosti žen s vysokou a nízkou úrovní dominance (silných a slabých), přičemž dospěl k některým až poněkud kuriózním závěrům. Například silné ženy jsou prý méně náchylné k nevolnostem, zbytečně se nerozčilují kvůli nevábným nebo nedbale připraveným pokrmům. Současně jsou však smyslnější a vřelejší a více pahnou po dobrém jídle než ženy s nízkou hladinou dominance (s. 237). Byla bych opravdu překvapená, kdyby některý badatel při replikaci této studie dospěl k obdobným závěrům.

Závěrem je třeba zdůraznit, že Maslowova slavná kniha stále patří do zlatého fondu psychologické literatury. Domnívám se, že pro studenty psychologie by měla být téměř povinnou četbou, která jim umožní hluboký vhled do základů humanistické psychologie a jejích historických kořenů. Věřím, že zaujme i mnoho dalších čtenářů. Jedná se nakonec o krásný příběh o lidské jedinečnosti, dobrotě, tvořivosti a schopnosti opravdové lásky.

Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.

Dlouholetá členka katedry psychologie FF Univerzity Palackého v Olomouci. Autorka úspěšných monografií *Učebnice obecné psychologie* (2003), *Spánek a snění* (2013) a *Dějiny psychologie* (2. vydání 2020). V oblasti výzkumu se zaměřovala především na oblast inteligence a tvořivosti a na historii české psychologie.

E-mail: alena.plhakova@upol.cz

Plháková, A. (2021). Motivace a osobnost [recenze]. *E-psychologie*, 15(3), 43-45.
<https://doi.org/10.29364/epsy.417>